

Duurzaam beleggen Waar we niet in beleggen

Bedrijven toetsen wij in twee stappen op hun duurzaamheid. Ten eerste een toets van hun duurzaamheidsbeleid. En ten tweede een toets van hun activiteiten en gedrag. Levert de tweede toets een negatief oordeel op? Dan komt een bedrijf niet op onze lijst van duurzame beleggingen. Hieronder leggen we uit waar wij in deze tweede toets naar kijken.

Ook deze tweede toetsing op duurzaamheidskenmerken bestaat uit twee onderdelen. Eerst kijken wij naar de bedrijfsactiviteiten en vervolgens naar het gedrag (manier van doen) van bedrijven. Voor de toetsing van de bedrijfsactiviteiten beoordelen we of een bedrijf betrokken is bij de productie of levering van bepaalde producten of diensten waarvan wij vinden dat deze een negatief effect hebben op de mens, het milieu of de maatschappij. Als sprake is van zulke betrokkenheid, kijken wij ook naar de mate waarin dit gebeurt. Hiervoor vergelijken we de omzet van deze activiteiten met de totale omzet van het bedrijf. Veelal hanteren we een tolerantiegrens van enkele procenten van de omzet voor ongewenste bedrijfsactiviteiten. Wel vermelden we zulke activiteiten altijd in de duurzaamheidsprofielen, die we publiceren voor de bedrijven uit de lijst met bedrijven die we duurzaam genoeg vinden voor opname in onze beleggingsstrategie Duurzaam.

Alcohol

Er is sprake van alcoholische dranken als dranken meer dan twee procent alcohol bevatten.

Bedrijven waarvan de activiteiten niet passen bij een duurzame maatschappij sluiten we uit

Peter Tros is sinds 2015 Analist Duurzaam Beleggen bij het Investment Office.

Jochen Harkema is sinds 2012 Analist Duurzaam Beleggen bij het Investment Office.

Wij beleggen niet in bedrijven die zich bezig houden met gokken of met de handel in bont

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- minstens vijf procent van hun omzet halen uit de productie van alcoholische dranken;
- minstens tien procent van hun omzet realiseren met de verkoop van alcoholische dranken (slijterijen, cafés).

Het thema alcohol is **niet** van toepassing als bedrijven producten en diensten leveren aan producenten en verkopers van alcoholische dranken (zoals het maken van advertenties, leveren van graan of het produceren van tapsystemen).

Dierenwelzijn

Bij het thema Dierenwelzijn beoordelen we hoe bedrijfsactiviteiten effect hebben op het welzijn van dieren. Ernstige en structurele schendingen van het welzijn van dieren en het beperken van hun vrijheden beoordelen we als negatieve en onwenselijke effecten. Van bedrijven die dierproeven uitvoeren verwachten wij dat zij zich houden aan de wettelijke vereisten, en bedrijfsbeleid hebben op dierproeven. We toetsen met name op dierenwelzijn bij bedrijven in de chemische, farmaceutische- en cosmetische industrie.

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- minstens vijf procent van hun omzet genereren met de 'productie' of verwerking van bont en speciale leersoorten, zoals krokodillenleer of slangenhuiden;
- minstens tien procent van hun verkopen genereren met de verkoop van producten (kleding, accessoires) waarin een aanzienlijke hoeveelheid bont of speciaal leer is verwerkt;
- minstens vijf procent van hun omzet genereren met producten waarvan wij verwachten dat die getest zijn op dieren. Terwijl deze bedrijven geen beleid hebben op het gebied van dierproeven;
- dierenwelzijn in ernstige mate, of stelselmatig schenden.

Gokken

Het thema gokken bestaat zowel uit de exploitatie van kansspelen (casino's, loterijen, wedkantoren), als uit de productie van goksystemen (fruitmachines, roulettetafels en goksoftware).

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- minstens vijf procent van hun omzet realiseren met de productie van goksystemen of de exploitatie van kansspelen (casino's, loterijen, goksites);
- minstens tien procent van hun omzet behalen met de distributie van gokproducten;

Kernenergie

Onder kernenergie verstaan wij alle activiteiten gericht op de winning, de verwerking of het transport van uranium, op het ontwerpen, bouwen, exploiteren of onderhouden van kerncentrales, en op de opslag en verwerking van hoogradioactief afval. Ook (technisch) onderzoek naar en ontwikkeling van kernenergie valt onder de definitie van kernenergie.

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- minstens vijf procent van hun omzet realiseren met de productie van kernenergie (bijvoorbeeld bedrijven die uranium winnen, kerncentrales beheren of exploiteren);
- minstens tien procent van hun omzet behalen als hoofdconstructeur van kerncentrales (bouw en onderhoud);
- minstens tien procent van hun omzet halen uit het leveren van belangrijke onderdelen (brandstof en reactorvaten).

Het gebruik van kernenergie voor medische doeleinden is wel toegestaan

Wij letten ook op de thema's kolen, pornografie, tabak en wapens

Bedrijven sluiten wij niet uit als zij:

- uitsluitend distributeur zijn van kernenergie;
- alleen goederen of diensten leveren die niet specifiek ontworpen zijn voor kerncentrales (buizen, pijpen, turbines etc.);
- kernenergie/stralingsbronnen inzetten voor medisch gebruik of radioactieve materialen leveren voor medische toepassingen.

Kolen

Onder het thema kolen vallen alle bedrijven die zich bezighouden met de winning en het verbruik van kolen (steenkool).

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- minstens vijf procent van hun omzet behalen met de winning van kolen (bijvoorbeeld bedrijven die kolenmijnen exploiteren);
- minstens vijf procent van hun omzet realiseren met het opwekken van energie door het verstoken van kolen.

Het thema is **niet** van toepassing op bedrijven die de CO₂-uitstoot afvangen en opslaan. Ook uitgezonderd zijn elektriciteitsbedrijven die een duidelijke focus hebben op hernieuwbare energiebronnen. Deze bedrijven wekken meer energie op uit hernieuwbare bronnen dan uit kolen en hun omzet uit hernieuwbare energie groeit.

Pornografie

Het thema pornografie omvat alle expliciete uitingen van erotische aard (foto's, film, websites en verhalen) met de nadrukkelijke bedoeling om seksuele prikkels op te wekken.

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- minstens vijf procent van hun omzet realiseren met de productie van pornografische materialen (uitgevers van pornobladen, producenten van pornofilms en websites);
- minstens tien procent van hun omzet behalen met de distributie van pornografische materialen (kabelmaatschappijen en gespecialiseerde tijdschriftenwinkels).

Tabak

Het thema tabak omvat alle typen tabakswaaren, waaronder sigaren, sigaretten, pijptabak, pruimtabak en elektronische varianten hierop.

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- minstens vijf procent van hun omzet realiseren met de productie van tabakswaaren;
- minstens tien procent van hun omzet behalen met de distributie (verkoop) van tabakswaaren (sigarenwinkels);
- minstens tien procent van hun omzet halen uit gespecialiseerde ondersteunende diensten ten behoeve van de tabakindustrie (bijvoorbeeld media- en marketingdiensten). Andere diensten, zoals schoonmaakwerkzaamheden, vallen hier niet onder.

Teerzanden

Onder het thema teerzanden vallen alle bedrijven die betrokken zijn bij de exploitatie van teerzanden. Dit betreft zowel de winning van olie uit teerzanden via dagbouw als via stoomdelving.

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- minstens vijf procent van hun omzet realiseren door hun betrokkenheid bij de exploitatie van teerzanden.

Wapens

Wapens zijn instrumenten die vervaardigd of aangepast worden om tijdens conflicten tegenstanders uit te schakelen door hen te verwonden of te doden of om goederen, infrastructuur en gebouwen te vernietigen. Onder het thema vallen ook onderdelen van wapens die cruciaal zijn voor het functioneren van de dodelijke delen van het wapensysteem. Heel veel voorwerpen zijn te gebruiken als wapen. Daarom bepaalt het doel waarvoor het instrument is gemaakt, of het al of niet een wapen is.

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- minstens vijf procent van hun omzet realiseren met de productie of het onderhoud van complete wapens (systemen);
- minstens vijf procent van hun omzet genereren met de verkoop of het onderhoud van essentiële en specifiek voor wapens (of wapensystemen) ontworpen onderdelen (bijvoorbeeld militaire elektronica of de loop van een geweer).

Controversiële wapens: altijd uitsluiting

We maken onderscheid tussen defensiemateriaal en controversiële wapens. Een bedrijf sluiten wij uit van een belegging als het direct betrokken is bij de productie van, het onderhoud van en/of de handel in anti-persoonsmijnen, clusterbommen, munitie met verarmd uranium en biologische, chemische of nucleaire wapens. Bij controversiële wapens geldt dus geen omzetcriterium.

Producenten van controversiële wapens sluiten we altijd uit

De tweede fase: de toetsing op gedrag

Voor de toetsing op gedrag, beoordelen we een bedrijf op zijn daadwerkelijke gedrag. Is er sprake van gedrag dat een negatief effect heeft op de facetten mens, milieu of maatschappij? Een bedrijf kan via zijn beleid zich van zijn beste kant laten zien, resulterend in een positieve (Niet-financiële indicator (Nfi)). Maar in de praktijk komen woorden en daden soms niet met elkaar overeen. U kunt deze tweede toets dus beschouwen als een extra toets op de intentie van het bedrijf. We hebben een aantal thema's geselecteerd waar we bedrijven expliciet op toetsen. Hieronder vindt u deze thema's.

Corruptie

Dit thema bestaat uit:

- **Omkoping:** het verstrekken van substantiële materiële of immateriële schenkingen aan overheidsfunctionarissen, politici, bedrijven, organisaties of andere belanghebbenden om hier als bedrijf voordeel mee te behalen.
- **Chantage:** bedrijven sluiten wij uit als zij verwickeld zijn in verschillende gerechtelijke procedures rond corruptie, dan wel genoemd worden in verscheidene serieuze aantijgingen van omkoping. Voorbeelden van dit laatste zijn schikkingen met de Securities and Exchange Commission (SEC) in de Verenigde Staten in verband met overtredingen van de Foreign Corrupt Practices Act. Bij ons oordeel kijken we ook of er een patroon van corruptie is en wat de kwaliteit is van de maatregelen die zijn getroffen om corruptie in de toekomst tegen te gaan.

Arbeidskwesties (waaronder kinderarbeid en werkveiligheid)

Onder **arbeidskwesties** verstaan wij ernstige en structurele schendingen van belangrijke wetten en codes rond arbeidsomstandigheden. Denk aan het recht op organisatie (vakbondsvorming), de vrijwaring van dwangarbeid of gedwongen overuren, het recht op aanvaardbare arbeidsomstandigheden en een eerlijke beloning (het naleven van de contractuele bepalingen en een eerlijke interpretatie van de wetgeving over de betaling voor overuren).

We beleggen niet in bedrijven waar sprake is van controversieel gedrag

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- aanzienlijke boetes hebben gekregen voor structurele overtreding van de geldende arbeidsveiligheidswetten. De kwaliteit van veiligheidsmaatregelen wegen wij mee in het oordeel over de substantiële betrokkenheid van een bedrijf bij dit thema.

ING definieert **kinderarbeid** als alle arbeid verricht door kinderen onder de 15 jaar, waarbij deze kinderen structureel worden belemmerd in het volgen van onderwijs. Het begrip omvat alle vormen van gedwongen en gevaarlijk werk dat door kinderen wordt verricht. Het thema kinderarbeid betreft zowel bedrijven die direct bij kinderarbeid zijn betrokken, als bedrijven die indirect (via leveranciers) in aanraking komen met kinderarbeid.

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- herhaaldelijk zijn beschuldigd van het tewerkstellen van kinderen of van het tewerkstellen van kinderen door leveranciers;
- gebruikmaken van kinderarbeid dan wel samenwerken met leveranciers die gebruik maken van kinderarbeid en daarvoor zwaar zijn beboet (of als dit heeft geleid tot schikkingen met grote bedragen);
- herhaaldelijk zijn beschuldigd van het tolereren van ernstige arbeidskwesties in andere landen (bij buitenlandse leveranciers) en te weinig voorzorgsmaatregelen hebben getroffen om zulke misstanden (bij leveranciers) te voorkomen.

Onder 'structureel' verstaan wij een herhaaldelijke vaststelling van schendingen, zonder dat een bedrijf afdoende maatregelen heeft genomen om herhaling te voorkomen. De mate waarin het bedrijf maatregelen heeft genomen om verdere misstanden te voorkomen, wegen wij mee in onze beoordeling.

Schending van mensenrechten (waaronder discriminatie)

De fundamentele mensenrechten omvatten de rechten die zijn omschreven in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties. Bij dit thema ligt de nadruk op de rechten die geen betrekking hebben op materiele zaken, maar op grondrechten zoals het recht op een eerlijk proces, op eigendom, op een leven in vrijheid en veiligheid en het recht op werk en onderwijs.

Bedrijven sluiten wij uit:

- als er voldoende en overtuigend bewijs is –door officiële onderzoeken of door betrouwbare informatie van niet-gouvernementele organisaties – dat zij betrokken zijn bij mensenrechtenschendingen. Hieronder valt het zelf schenden van mensenrechten, het bijdragen aan of profiteren van mensenrechtenschendingen of het aangaan van joint-ventures met of het leveren van goederen en diensten aan overheden, leger, politie of andere spelers die direct verantwoordelijk zijn voor mensenrechtenschendingen. Bij onze beoordeling houden wij rekening met de mate waarin het bedrijf maatregelen heeft genomen om (verdere) mensenrechtenschendingen te voorkomen.

Discriminatie is het uitsluiten van of het ten onrechte maken van onderscheid tussen mensen vanwege hun godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, nationaliteit, ras, leeftijd en/of geslacht.

Wij kijken ook of leveranciers betrokken zijn bij kinderarbeid

Respecteert een bedrijf de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens?

Neemt een bedrijf maatregelen om discriminatie te voorkomen?

Bedrijven sluiten wij uit als zij:

- veroordeeld zijn of gedwongen zijn te schikken vanwege het stelselmatig uitsluiten van, of het stelselmatig maken van onderscheid tussen mensen op grond van hun godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, nationaliteit, ras, leeftijd, seksuele geaardheid en/of geslacht;
- in verschillende gevallen zijn veroordeeld, respectievelijk gedwongen zijn tot een schikking, of zijn veroordeeld (of een schikking hebben getroffen) in één zeer grote discriminatiezaak. Over het algemeen gaat het in deze gevallen om betalingen (schikkingen) van miljoenen euro's of dollars aan groepen van personen in zogeheten 'class actions' (collectief aanhangig gemaakte klachten).

De maatregelen die een bedrijf genomen heeft om discriminatie tegen te gaan en om gelijke kansen te bieden, wegen wij mee in de beoordeling van een onderneming op het thema discriminatie.

Speciale aandacht voor activiteiten in Myanmar en Soedan

Uitsluiting bepaalde activiteiten in Myanmar en Soedan

Als een bedrijf actief is in Myanmar of Soedan in een van de drie bedrijfssectoren met een hoog risico (grondstoffenwinning, infrastructuur en telecom), dan sluiten wij het bedrijf uit als duurzame belegging. Is het in een van de zeven andere sectoren actief, dan kan het bedrijf bij voldoende beleid op het gebied van mensenrechten en het tegengaan van corruptie aangemerkt worden als duurzaam (NFI positief, geen andere uitsluitingen).

Wij letten ook op boetes voor grove overtredingen van wetten en richtlijnen

Schending van sociale wetten en codes

Het thema 'schending van sociale wetten en codes' bestaat uit een verzameling overtredingen. Het gaat hierbij om herhaalde of grove overtredingen van geldende wetten, codes en richtlijnen met betrekking tot (eerlijke) marketingmethodes, fraude (het bewust niet naleven van wetten, afspraken en codes), witwassen (op illegale wijze verkregen geld met opzet proberen door te sluizen naar de legale, witte economie), anti-concurrerende activiteiten, overtreding van belastingwetgeving, onvoldoende corporate governance, bedrijfsethiek en productkwaliteit.

Bedrijven sluiten wij uit als zij (onder meer):

- aanzienlijke* boetes hebben betaald vanwege de overtreding van antikartelwetgeving;
- aanzienlijke* boetes hebben betaald aan toezichthouders vanwege oneerlijke mededinging, het slecht behandelen of het misleiden van klanten;
- aanzienlijke* boetes hebben betaald vanwege herhaaldelijke overtreding van de wetgeving op het gebied van witwassen.

*) De beoordeling of een boete aanzienlijk is, hangt mede af van het land en de sector.

Milieudelicten

Het thema milieudelicten dekt ernstige milieuvervuiling, structurele overtreding van milieuwetgeving en het structureel overschrijden van de normen zoals die zijn vastgelegd in milieuvergunningen. Aanwijzingen dat er sprake is van een structurele overtreding van de milieuwetten zijn de omvang en de frequentie van berispingen van toezichthoudende instanties en de hoogte van opgelegde boetes. Bij het bepalen of er sprake is van substantiële betrokkenheid speelt een belangrijke rol in welke sector het bedrijf actief is.

Aandachtspunten bij de 'negatieve toetsing'

Een bedrijf blijft drie jaar uitgesloten

Verjaring

Uitsluiting op een van de gedragsthema's is niet voor eeuwig: de uitsluiting verjaart. Hiermee voorkomen we dat een bedrijf voor altijd uitgesloten blijft. Voor verjaring hanteren we de volgende regels:

- Na een termijn van drie jaar verjaart de uitsluiting. Wij moeten er dan wel zeker van zijn dat een bedrijf in deze periode geen overtredingen meer heeft begaan. Bij twijfel (bijvoorbeeld omdat er geen informatie is) kunnen we de uitsluitingstermijn verlengen.
- Het bedrijf moet maatregelen hebben genomen om de overtredingen in de toekomst te voorkomen. Zijn beleid moet dus zo zijn aangepast, dat het minimaal gemiddeld is ten opzichte van vergelijkbare bedrijven binnen de (sub)sector.
- Bij zeer ernstige controverses of controverses met langetermijngevolgen (bijvoorbeeld de ramp met het boorplatform Deepwater Horizon van BP in de Golf van Mexico) kunnen we besluiten om de verjaringstermijn van drie jaar te verlengen.

Controversieel gedrag kun je niet afkopen

Fusies & overnames en verkopen

Bedrijven kunnen ongewenste activiteiten kwijtraken door de betrokken dochteronderneming of activiteit te verkopen (desinvestering). Bedrijven kunnen ongewenst gedrag niet verkopen. Bedrijven die ondernemingen met substantiële ongewenste gedragingen ('gedragsthema') kopen, vertonen vanaf dat moment zelf ook ongewenst gedrag. Uitzondering is als de aansprakelijkheid voor deze gedragingen expliciet bij de verkopende partij wordt gelaten of als er aantoonbaar uitgebreide maatregelen worden genomen om verdere overtredingen te voorkomen.

Wij beoordelen het hele plaatje

Dochters, joint-ventures, deelnemingen en belangen

Een bedrijf kan via zijn dochters, joint-ventures, deelnemingen of belangen met ongewenste activiteiten of gedragingen (uitsluitingsthema's) in verband worden gebracht als het bedrijf een belang heeft van ten minste 25 procent in de betreffende dochteronderneming, joint-venture (en als er sprake is van een omzeteis bij het thema, dan tenminste 5 of 10% voor het gehele bedrijf, inclusief het aandeel in de dochteronderneming).

Voorbeeld:

Bedrijf A heeft een 50-50 joint-venture met bedrijf B, genaamd AB, dat wijn produceert. A heeft een omzet van 100, AB een omzet van 20 waarvan 10 afkomstig van de productie van wijn. Vraag: komt A substantieel in aanraking met ongewenste activiteiten via zijn belang in AB? Antwoord: A's wijnactiviteiten = $\frac{1}{2} \times 10 / (100 + \frac{1}{2} \times 20) = 4,5\%$, Dat is minder dan 5%, dus lager dan de drempel. Conclusie: wij sluiten bedrijf A niet uit als belegging.

Elk controversieel gedrag toetsen we op alle thema's

Eén feit kan leiden tot 'aanraking' met meerdere thema's

Bedrijven kunnen door één feit, activiteit of handeling met meerdere thema's tegelijkertijd in aanraking komen. Het is mogelijk om op hetzelfde moment fraude te plegen en een milieudelict te begaan door milieuzorgsystemen (zoals meetsystemen) te manipuleren.

Bij bedrijven beoordelen we de gehele keten

Ketens van leveranciers, virtuele bedrijven

Het aantal westerse bedrijven dat direct in aanraking komt met kinderarbeid en onacceptabele arbeidsomstandigheden, is beperkt. Wel besteden veel bedrijven werk uit aan fabrieken waar zulke zaken voorkomen. Bij ING Duurzaam Beleggen beschouwen we bedrijven die van kinderarbeid en slechte arbeidsomstandigheden profiteren (door de productie van goederen met hun (merk)naam goedkoop uit te besteden) als 'direct in aanraking komend'. Anders gezegd: bedrijven zijn medeverantwoordelijk voor het gedrag van hun toeleveranciers. Bepalend voor de vraag in hoeverre ondernemingen het ontoereikende gedrag van hun toeleveranciers wordt aangerekend, is de mate waarin de uitbestedende onderneming haar invloed als (grote) klant aanwendt om dit gedrag te voorkomen of te corrigeren. Deze bepaling raakt vooral kleding- en schoenenfabrikanten en -verkopers (zowel detailhandelsketens, als supermarkten die producten onder hun huismerk verkopen en die merkloos vlees, fruit en groente verkopen).

Meer weten?

Kijk op

ing.nl/duurzaam-beleggen

Disclaimer

Deze beleggingsaanbeveling is opgesteld door Peter Tros en Jochen Harkema, analisten van het ING Investment Office en is uitgebracht door ING Bank N.V. op 7 december 2016. De tekst werd aangepast op 22 september 2017, 16.00 uur. Deze beleggingsaanbeveling behelst geen individueel beleggingsadvies maar slechts een algemene aanbeveling waarop beleggers hun beleggingsbeslissingen mede kunnen baseren en vormt geen uitnodiging tot het aangaan van welke overeenkomst of verbintenis dan ook. Aan deze beleggingsaanbeveling kunnen geen rechten worden ontleend. ING Bank N.V., noch enig andere rechtspersoon of onderdeel dat tot de ING Groep N.V. behoort, aanvaardt aansprakelijkheid voor enige schade in welke mate dan ook, voortvloeiend uit het gebruik van de bovenstaande beleggingsaanbeveling of de daarin opgenomen informatie. Ontwikkelingen die zich na het opstellen van deze beleggingsaanbeveling hebben voorgedaan, kunnen van invloed zijn op de juistheid van de in deze beleggingsaanbeveling gestelde feiten en verstrekte opinies.

Door te klikken op [deze link](#) kunt u zien welke maatregelen ING neemt om belangenverstremming met betrekking tot aanbevelingen te voorkomen en te vermijden. Beleggen brengt risico's met zich mee. De waarde van uw belegging kan fluctueren. U kunt uw gehele inleg kwijtraken. In het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. ING Bank N.V. is statutair gevestigd te Amsterdam, handelsregister nr. 33031431 en staat onder toezicht van de Autoriteit Financiële Markten (AFM). ING Bank N.V. is onderdeel van ING Groep N.V.